

УДК 628.16

АЕРАЦІЙНО-ДЕГАЗАЦІЙНА ПІДГОТОВКА ПІДЗЕМНИХ ВОД

Ю. С. Лозанюк

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ВВ-41,
навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Науковий керівник – д.т.н., професор С. Ю. Мартинов

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Проаналізовано наявність розчинних газів у підземних водах та їхній вплив на технології очищення, наведено конструкцію та описано принцип роботи перспективного пристрою аераційно-дегазаційної підготовки води.

Ключові слова: підземні води, розчинені гази, дегазація, аерація, ежекція.

The presence of soluble gasses in groundwater and their impact on treatment technologies is analyzed, the design is given and the principle of operation of a promising device for aeration-degassing water treatment is described.

Keywords: groundwater, dissolved gasses, degassing, aeration, ejection.

Джерелами централізованого водопостачання можуть бути лише води у вільному стані, які накопичуються у надрах землі шляхом інфільтрації з поверхневих джерел або з поверхні землі та, частково, шляхом конденсації. Склад підземних вод суттєво залежить від характеру контактування надр із земною поверхнею [1].

Метою роботи є аналіз розчинності газів у природних водах і розробка конструкції компактного та енергоекономного пристрою аераційно-дегазаційної обробки підземних вод.

Основними газами, які розчинені в прісних підземних водах, є кисень, азот, вуглекислий газ та сірководень [2].

Вільна вуглекислота знаходиться у ґрунті в зв'язаному стані у вигляді карбонатів: вапняк, доломіт, залізний карбонат тощо, і може розчинитися у воді в різних пропорціях [3]. У підземних водах вільна вуглекислота може з'являтися в результаті розкладу органічних речовин або біохімічних процесів. Вуглекислота присутня у підземних водах в кількості до сотень мг/дм³ (частіше 15–70 мг/дм³). Залежно від водневого показника вуглекислота може бути вільною, кислотою, напівзв'язаною у вигляді бікарбонат-іонів, зв'язаною у вигляді карбонат-іонів. При низькому значенні водневого показника вся вуглекислота знаходиться у формі розчиненого СО₂. Із збільшенням водневого показника доля СО₂ зменшується і одночасно збільшується доля НСО₃⁻. Розчинена у воді вуглекислота утримує залізо у розчиненому стані. Видалення з води частини розчиненої вуглекислоти сприяє підвищенню лужності та прискорює перехід двовалентної форми заліза у тривалентну. Різні форми вуглекислоти, звичайно, пов'язані динамічною вуглекислотною рівновагою.

Кисень потрапляє в природні води найчастіше внаслідок контакту із повітрям. В артезіанських водах кисень практично відсутній [4].

Негативно впливає на властивості води сірководень, який погіршує органолептичні показники і викликає інтенсивну корозію металевих труб та іншого устаткування [5]. Сірчисті з'єднання в підземних водах знаходяться у вигляді молекулярно-розчиненого у воді сірководню, гідросульфіді іону і сульфіді іону. Вони неорганічного походження і утворюються в результаті відновлення і розпаду гіпсу, сірчаного колчедану й інших

з'єднань. У підземних водах неглибоких шарів із живленням з боліт – сірководень органічного походження, який утворюється в результаті гниття органічних залишків. Через погіршення якості води, розвитком сіркобактерій і інтенсифікації процесів корозії сірководень повинен повністю видалятися з води, яка використовується для господарсько-питного водопостачання. При одночасній присутності у воді сульфід-іонів і заліза, утворюється чорна тонкодисперсна завись сульфїду заліза.

Отже, основними хімічними елементами в технологічних процесах видалення важких металів є кисень, вуглець, сірководень [6]. При підготовці питної води найчастіше, і особливо в сільській місцевості, її потрібно знезалізнювати з одночасним видаленням сірководню та вільної вуглекислоти.

Розчинність газів у воді, кг/м^3 , досить різна і в першому наближенні визначається за законом Генрі

$$G = \alpha \cdot P / P_0, \quad (1)$$

де α – коефіцієнт абсорбції газу водою, що залежить від його природи та температури, кг/м^3 ; P – парціальний тиск газу над поверхнею води, Па; P_0 – нормальний атмосферний тиск, Па.

Видалення розчинених газів з води можливо фізичними або хімічними методами. Фізичні методи видалення з води розчинених газів ґрунтуються на контакті води з повітрям (аерація), в якому парціальний тиск газу, що видаляється, достатньо малий, та на створенні таких умов, при яких різко знижується розчинність у воді газу, що видаляється. Таким методом аерації, як правило, видаляються вуглекислота, сірководень та метан. Видалення з води розчинених газів фізичними методами здійснюється в дегазаторах наступних типів: бризкальні басейни; плівкові; барботажні дегазатори; вакуумні дегазатори.

Аераційні пристрої повинні бути не тільки ефективними, але й порівняно недорогими, простими та зручними в експлуатації [3].

В цьому сенсі доцільними можуть виявитися аератори ежекційного типу (водо-повітряні ежектори), які достатньо компактні, нескладні у виготовленні та експлуатації і забезпечують достатньо високу ефективність аерації води [7]. Під водо-повітряними ежекторами розуміють струминні апарати, які використовують як робоче середовище рідину (воду), а ежект – різні гази (повітря).

Нижче на рисунку наведено пропонування аератор-дегазатор, який складається з підвідного трубопроводу 1, що з'єднаний з дифуззором 2, на кінці якого розміщене сопло 3, приймальної камери 4 з повітряним патрубком 5, камери змішування 6, відбійної чаші 7, утримуючих стержнів 8.

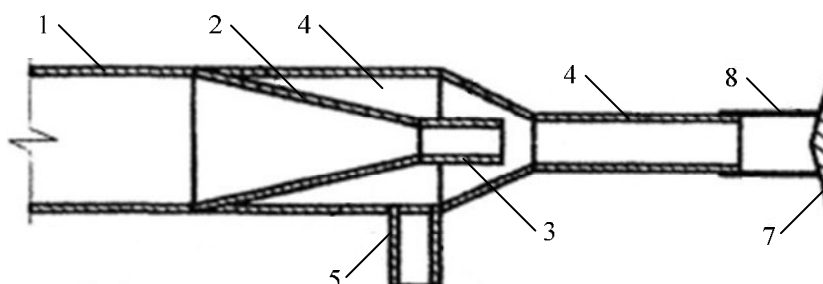

Рисунок. Схема аератора-дегазатора

Дане технічне рішення дозволяє забезпечити двоступінчасту аерацію і дегазацію води. На першому етапі в зоні між виходом з сопла і входом у камеру змішування створюється депресія за рахунок великої швидкості потоків, і відповідно, спостерігається утворення вакууму. Розміщення повітряного патрубка відразу над камерою змішування дозволяє

зменшити висоту підсмоктування атмосферного повітря та збільшити інтенсивність даного процесу. На цьому етапі спостерігається видалення з води основної маси газоподібних речовин, та забезпечення необхідної інтенсивності аерації води. На другому етапі проходить постдегазація та додаткова аерація води шляхом відбивання потоку води від відбійного щита. В результаті удару вода розбризкується на елементарні струминки, збільшується поверхня контакту «вода-повітря» та відбувається остаточне видалення із води газоподібних речовин.

Аналіз літературних джерел [2; 3; 5; 7] дозволяє зробити висновок про те, що при зміні в широких межах параметрів роботи водо-повітряних ежекційних апаратів (тиски робочої, тої, що інжектуються, стисненої субстанції, масової витрати повітря) зберігається достатньо стабільний коефіцієнт інжекції, тому для визначення коефіцієнта інжекції доцільно використовувати формулу

$$u = V_n / V_e, \quad (2)$$

де V_n – об’ємна витрата повітря; V_e – об’ємна витрата води.

Раціональне співвідношення перерізів камери змішування ($f_{зм}$) та робочого сопла (f_c) визначається за формулою

$$f_{зм} / f_c = 1,25 \cdot u + 1. \quad (3)$$

Мінімальний тиск води на вході в апарат, при якому відбувається робота ежектора, визначається за формулою

$$P_{min} = P_c / 2 \cdot f_{зм} / f_c, \quad (4)$$

де P_c – тиск після дифузора.

Об’ємна продуктивність водо-повітряних ежекційних апаратів може бути визначена за рівнянням

$$G = R \cdot V_e \cdot T_p / (P - P_n), \quad (5)$$

де R – газова стала; P_n – тиск насиченого повітря; T_p – температура води.

Використання аератора-дегазатора даної конструкції дозволяє забезпечити підвищену концентрацію розчиненого кисню у воді та більш повніше видалення розчинних газів з неї, що забезпечує покращення органолептичних показників, сприяє підвищенню стабільності рідини та збільшенню ефективності подальшого очищення води. Крім того, відпадає необхідність застосування компресорів та витрат пов’язаних з використанням десорбуючих агентів, що зменшує капітальні та експлуатаційні витрати на будівництво всього водоочисного комплексу.

1. Тугай А. М., Орлов В. О. Водопостачання. К. : Знання, 2009. 735 с.
2. Тугай А. М., Олійник О. Я., Тугай Я. А. Продуктивність водозабірних свердловин в умовах кольматажу. Харків : ХНАМГ, 2004. 240 с.
3. Підготовка води на пінополістирольних фільтрах : монографія / Орлов В. О., Мартинов С. Ю., Орлова А. М. та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Мартинова. Рівне : НУВГП, 2017. 175 с.
4. Twort A. C., Ratnayaka D. D., Brandt, M. J. Water Supply. Fifth Edition. London : IWA Pub-lishing, 2006. 676 p.
5. Water Treatment Handbook, 7th Edition. 2 Volume Set. Hardcover. Publisher : Lavoisier, 2007. 1904 p.
6. Martynov S. Yu., Poliakov V. L. Experimental studies of iron transformations kinetics and autocatalysis during its physicochemical removal from underground water. *Water Supply*. 2022. 22(3). P. 2883–2895.
7. Соколов Е. Я. Зингер Н. М. Струйные аппараты. 3-е изд., перераб. Москва : Энергоатомиздат, 1989. 352 с.